

De multiculturele samenleving mislukt?

Debat in het kader van de Week van de Religies, Antwerpen, 5 april 2011

Merkel, Cameron, Sarkozy en ook Letorme... lieten het (in die volgorde) de afgelopen maanden horen. Maar wat bedoel je met 'cultuur'? betekent dit 'nationaliteit' en 'etniciteit'? Ronald Sledsens, die het debat inleidde en modereerde spreekt in dat geval liever van 'culturisme', waarbij je mensen bekijkt als *vertegenwoordiger* van een bepaalde cultuur, religie. Dit leidt onherroepelijk tot een vorm van wij-zij-denken. De verschillen binnen de eigen groep worden dan niet meer gezien, en soms worden zelfs certificaten van echtheid afgeleverd, zoals de Belg die tot zijn Marokkaanse buur zegt: "Ja maar, als je zo spreekt en denkt, dan ben je geen Marokkaan meer, maar een echte Belg!" In werkelijkheid draagt elk mens een veelvoud van identiteiten in zich.

Ahmed Azzouz, inspecteur godsdienst voor moslims, nam eerst het woord. Hij typeerde de uitspraken van die politici als pogingen om stemmen van rechts te winnen. Als de media daarin meegaan, en allochtonen verder demoniseren, bekomen ze wat ze zagezegd willen vermijden, een sneeuwbaaleffect: de veroordeling roept afkeer op, protest, en daarop kunnen nog zwaardere uitspraken volgen. Peter Keersmaeckers, van de dienst diversiteit binnen het katholiek onderwijs, sloot zich bij deze kritiek aan: die uitspraak van Merkel en de anderen in haar spoor vertrekt vanuit de vraag "Hebben ze zich aangepast?" – zonder echte visie op wat ze daarmee zouden kunnen bedoelen. Samuël Bamberger, inspecteur joodse godsdienst, bracht daarop de termen 'integratie' en 'assimilatie' in het debat. De overheid wenst blijkbaar assimilatie, terwijl integratie het einddoel zou moeten zijn. Alleen bij integratie wordt er op aangestuurd dat de allochtoon ook zijn eigen culturele identiteit kan bewaren, dat hij die niet moet opgeven om zich de cultuur van de nieuwe omgeving eigen te maken.

De band met de economische situatie

De multiculturaliteit wordt veel scherper als probleem ervaren als het economisch minder goed gaat. Dan zijn de allochtonen de oorzaak van werkloosheid bv. Betekent dit dat er minder spanningen zijn als de economie groeit? Ahmed Azzouz beaamde dit: veel werklozen betekent verzuring van de samenleving, en dan zijn zondebokken vlug gevonden: Turken, Marokkanen... Maar je kunt moeilijk allochtonen van een vierde generatie terug naar huis sturen! Peter Keersmaeckers vulde hier aan: studies wijzen uit dat het onderwijs de sociale kloof nog groter maakt. Nog altijd komen vrij weinig allochtonen in het hoger onderwijs.

De bijdrage van je religie in een geglobaliseerde wereld?

De deelnemers uit joodse hoek – Samuël Bamberger en Aaron Malinsky – beklemtonen het feit dat hun godsdienst structuur geeft aan het leven van elke dag, en daarom alleen al zeer waardevol is.

Rik Hoet, die bisschop Johan Bony vervangt, gaat op een andere manier op de vraag in. “We leven in een wereld zonder grote dromen. Die zijn immers ingestort: die van het communisme, maar ook nu die van het consumentisme” zegt hij, “en godsdienst gaat daar tegen in. Mijn godsdienst zegt me wie ik ben, en hoe ik gelukkig kan worden. Hij zegt me dat ik een kind van God ben, en dat àllen kinderen van God zijn. Dit gaat wel erg in tegen eng nationalisme.” En nog een andere bedenking laat hij erop volgen: “Het grootste verschil tussen mensen is toch wel het verschil tussen man en vrouw. En juist die zijn geroepen om samen te leven! Ook de andere verschillen mogen het samenleven dan toch niet in de weg staan...” Ook Ahmed Azzouz laat verstaan dat godsdienst aan mensen een houvast geeft. Hij herinnert aan het feit dat op dit ogenblik er in België elke dat zeven zelfdodingen plaatsvinden: mensen die blijkbaar geen enkele vorm van weerstand hebben tegen de problemen waarmee ze geconfronteerd worden. Godsdienst moet mensen weerbaar maken, en tegelijk verdraagzaamheid verspreiden. Vergeet niet dat de meerderheid van de bevolking dialoog verlangt! Hij haalt er de Koran bij: “De Koran zegt dat de verscheidenheid beantwoord aan de wil van God; bijgevolg moeten we respect hebben voor die verscheidenheid. Ook als ik mijn geloof als het ‘ware’ geloof beschouw (zoals iedereen!).”

Op dat ogenblik raakt het gesprek een delicaat onderwerp blijkbaar, de huwelijksvoorschriften. Een moslim mag een christen vrouw trouwen, maar een moslima mag geen christen man huwen. En een jood mag niet trouwen met een niet-jood. Maar dit heeft niets te maken met racisme, zegt Samuel Bamberger, maar is een kwestie van de godsdienst zuiver te bewaren.

Een laatste vraag

Heb je ooit al meegemaakt dat je merkte dat een andere godsdienst een verrijking betekende voor jouw eigen godsdienst? Ahmed Azzouz noemt in één adem twee zaken. Bij christenen bewondert hij hun inzet voor de naastenliefde, hun strijd tegen de armoede; bij Gandhi – hij zag onlangs die film – de geweldloosheid, geïnspireerd door zijn hindoe-geloof.

Andere deelnemers gaan niet echt meer in op die vraag. Het gaat nog even over het ‘samenleven’. We moeten de eigen traditie leren kennen, en die van de anderen. We leven hier samen, en dus moeten we er iets van maken. Samenleven met diverse vormen van geloven en ook met niet-gelovigen. “De zaken in mijn geloof die niet schadelijk zijn voor een ander” mogen toch geen probleem vormen! En de avond eindigt met een aanval op het woord ‘neutraliteit’ zoals het vandaag vaak wordt opgevoerd, neutraliteit als ‘nieuwe religie’, en soms nog dogmatischer dan religies. Aaron Malinsky denkt hierbij aan Etienne Vermeersch... Ahmed Azzouz vult aan: “neutraliteit zou volgens mij moeten betekenen dat elke religie de nodige ruimte krijgt, en dat de staat zich daar verder niet mee inlaat. Maar vandaag mengt de overheid zich in het inhoudelijk debat, zoals wanneer ze stelt “dat de hoofddoek toch niet verplicht is vanuit de Koran”.

Ronald Sledsens sloot af met een oneliner van Max Weber: “Voor je van gedacht verandert, moet je er een hebben!”